

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بسمه تعالی

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده علوم ریاضی

تأییدیه اعضای هیأت داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیأت داوران نسخه نهایی پایان نامه خانم لیلا ثقفی رشته ریاضی محض به شماره دانشجویی ۸۸۵۲۶۵۱۱۰۸ تحت عنوان: «در باره اعداد همنهشت» را از نظر فرم و محتوا بررسی نموده و آن را برای اخذ درجه کارشناسی ارشد مورد تأیید قرار دادند.

اعضای هیأت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
۱- استاد راهنما	دکتر علی رجایی	استادیار	
۲- استاد ناظر داخلی	دکتر فرشته سعدی	دانشیار	
۳- استاد ناظر داخلی	دکتر سیداحمد موسوی	دانشیار	
۴- استاد ناظر خارجی	دکتر آرش رستگار	استادیار	
۵- نماینده تحصیلات تکمیلی	دکتر سیداحمد موسوی	دانشیار	

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد/ رساله دکتری نگارنده در رشته ریاضی محض (هندسه ی جبری) است که در سال ۱۳۹۰ در دانشکده علوم ریاضی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی جناب آقای دکتر علی رجایی از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶: اینجانب لیلا ثقفی دانشجوی رشته ریاضی محض (هندسه ی جبری) مقطع کارشناسی ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: لیلا ثقفی

تاریخ و امضا: ۱/۱۵/۹۰

آیین نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهشهای علمی دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهشهای علمی که تحت عنوانین پایان‌نامه، رساله و طرحهای تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱: حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲: انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجو مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳: انتشار کتاب، نرم افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آئین نامه های مصوب انجام شود.

ماده ۴: ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی دانشگاه می باشد، باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵: این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۱/۴/۸۷ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۲۳/۴/۸۷ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۱۵/۷/۸۷ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم الاجرا است.

«اینجانب لیلا ثقفی دانشجوی رشته ریاضی محض (هندسه ی جبری) ورودی سال تحصیلی ۱۳۸۸ مقطع کارشناسی ارشد دانشکده علوم ریاضی متعهد می شوم کلیه نکات مندرج در آیین نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش های علمی دانشگاه تربیت مدرس را در انتشار یافته های علمی مستخرج از پایان نامه تحصیلی خود رعایت نمایم. در صورت تخلف از مفاد آئین نامه فوق الاشعار به دانشگاه وکالت و نمایندگی می دهم که از طرف اینجانب نسبت به لغو امتیاز اختراع بنام بنده و یا هر گونه امتیاز دیگر و تغییر آن به نام دانشگاه اقدام نماید. ضمناً نسبت به جبران فوری ضرر و زیان حاصله براساس برآورد دانشگاه اقدام خواهم نمود و بدینوسیله حق هر گونه اعتراض را از خود سلب نمودم.»

امضا:

تاریخ: ۹۰/۱۱/۱۵

دانشکده علوم ریاضی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد ریاضی (محض)

عنوان :

درباره ی اعداد همنهشت

دانشجو:

لیلا تقفی

استاد راهنما:

دکتر علی رجایی

بهمن ۱۳۹۰

تقدیم به

پدر حکیم

و

مادر مهربانم

که رفتارشان به پاکی و شایستگی بلندای آسمان هست آنچنانکه نه من و نه احساسات
من هیچ یک قادر به وصف صفاتشان نیست و تمامی کسانی که به من در رسیدن به این
نقطه یاری رسانیده اند، به خصوص

خواهران عزیزم

بنام آنکه جان را فکرت آموخت

زیبایی مهتاب گاه با پوشش ابری زائل می‌گردد و حال آن که نام او چون ستاره
ای درخشان بر صفحه‌ی کیتی پرتو فکن و جاوید خواهد بود. خوشایه حال آسمان علم و
دانش و ایمان که چنین نکینی در بردارد.

سپاس ایزد یگانه را که به من توفیق تلاش در شکست، صبر در نومییدی و ایمان در
مشکلات را عنایت فرمود.

سپاس از پدر و مادر مهربانم که از نخستین گام‌های زندگی یگانه حامی من بوده‌اند.

با احترام از استاد راهنمای گرانقدرم **جناب آقای دکتر علی رجایی**، که نه تنها در مراحل
پایان‌نامه بلکه در تمامی مدت این دو سال از رهنمودهای ایشان بهره‌مند شده‌ام، سپاسگزارم
و سلامتی و توفیق ایشان را از خداوند منان مسئلت نمایم.

چکیده

عدد طبیعی n را یک "عدد همنهشت" می نامند اگر مثلثی قائم الزاویه با اضلاع گویا و مساحت n وجود داشته باشد. مطالعه اعداد همنهشت در حالت های خاص مورد توجه یونانیان بود و اولین بار به طور سیستماتیک توسط ریاضیدانان مسلمان در قرن ۱۰ مورد بحث قرار گرفت.

فرما نشان داد که $n = 1$ عدد همنهشت نیست. تنها اثبات کامل ریاضی مکتوب فرما این حالت مساله فوق بود که با حالت $n = 4$ مساله فرما مرتبط است و روش اثبات وی نزول نامتناهی نام دارد که از مهمترین تکنیکهای اثبات در نظریه اعداد است. مسئله تعیین اعداد همنهشت به سرعت از لحاظ محاسباتی پیچیده می شود. مثلا از جهت پیچیدگی محاسباتی کوچکترین کسر از جهت تعداد ارقام که وتر یک مثلث قائم الزاویه با اضلاع گویا و مساحت ۱۵۷ است، صورتش

$224403517704336969924557513090674863160948472041$ و مخرجش $891233226892885958802553517896716570016480830$ می باشد.

پیشرفت بزرگ در قرن بیستم توسط تانل^۱ انجام شد که مساله تعیین اعداد همنهشت را به کمک نتایج شیمورا^۲ و والدسپورژه^۳ به حدسی مهم در نظریه خم های بیضوی مربوط کرد.

این حدس که به حدس برچ-سوینرتونداير^۴ مشهور است نظریه حسابی خم های بیضوی را به نظریه تحلیلی خم های بیضوی مرتبط می کند و همچنان حل نشده باقی مانده است. این حدس یکی از هفت مساله مشهور انجمن علوم ریاضی کلی^۵ است که یک میلیون دلار جایزه دارد. جالب توجه است که ۶۹۴, ۳۷۹, ۱۴۸, ۳, عدد همنهشت جدید که توسط قضایای قبل قابل پیدا کردن نبودند در سال ۲۰۰۹ توسط گروهی از محققان در کشور های مختلف به کمک سوپر کامپیوترهایشان در یک پروژه مشترک محاسبه شدند. [۶] در این پایان نامه مفاهیم اصلی بکاررفته در اثبات تانل را شرح داده و چند مثال اساسی ارائه خواهیم کرد که ریاضیات قوی پشت الگوریتم وی رانشان می دهد. . مراجع اصلی این پایان نامه [۸] و [۱۴] می باشند.

کلمات کلیدی: خم های بیضوی، فرم های مدولار از وزن صحیح، فرم های مدولار از وزن نیمه صحیح

^۱Tunnell

^۲Shimura

^۳Waldspurger

^۴Birch-Swinnerton-Dyer

^۵Clay Mathematics Institute

فهرست

آ	فهرست
۱	۱ اعداد هم‌نهشت
۱	۱.۱ تاریخچه
۲	۱.۲ اعداد هم‌نهشت
۹	۲ خم‌های بیضوی و تابع هسه
۹	۲.۱ چند گونا‌های جبری و تصویری
۱۱	۲.۲ خم‌های بیضوی
۱۷	۲.۳ سرشت
۱۹	۲.۴ L -نگاشت هسه-ویل روی خم بیضوی
۲۴	۲.۵ مقدار بحرانی
۲۷	۳ فرم‌های مدولار از وزن صحیح
۲۷	۳.۱ مقدمه
۳۳	۳.۲ فرم‌های مدولار برای $SL_2(\mathbb{Z})$
۳۴	۳.۳ فرم مدولار برای زیر گروه‌های هم‌نهشت
۳۸	۳.۴ تابع تتا
۴۰	۳.۵ قضیه ویل
۴۴	۴ فرم‌های مدولار از وزن نیمه صحیح
۴۴	۴.۱ فرم‌های مدولار از وزن نیمه صحیح
۵۰	۴.۲ عملگر هکه روی فرم‌هایی از وزن نیمه صحیح

۴.۳ تناظر شیمورا و قضیه تانل ۵۳

مراجع ۶۲

واژه‌نامه انگلیسی به فارسی ۶۴

فصل ۱

اعداد همنهشت

۱.۱ تاریخچه

یک عدد مثبت صحیح را عددی همنهشت گوئیم اگر مساحت مثلث قائم الزاویه با اضلاع گویا باشد. به عنوان

مثال ۵ و ۴ اعدادی همنهشت هستند. (شکل ۱:۱.۱)

مسالهی مربوط به این موضوع اولین بار توسط ریاضیدان ایرانی به نام الکرچی^۱ (تولد ۳۳۲ ه.ش - وفات ۴۰۸

ه.ش) مطرح شد (شکل ۵:۵.۱) که به صورت زیر بود:

برای کدام عدد صحیح n عدد گویایی مانند a وجود دارد به طوری که $a^2 - n$ و $a^2 + n$ نیز مربع عدد

گویا باشند؟ اگر چنین a ای وجود داشت در این صورت n عددی همنهشت است.

در سال ۱۲۲۵ فیبوناچی^۲ نشان داد که $۵^۳$ و ۷ اعدادی همنهشت هستند و بدون اثبات بیان کرد که "یک"

عدد همنهشت نیست و اثبات آن توسط فرما^۴ در سال ۱۶۵۹ صورت گرفت.

تا سال ۱۹۱۵ کمتر از ۱۰۰ عدد همنهشت مشخص شد و در سال ۱۹۵۲ هیگنر^۵ ثابت کرد که همه‌ی اعداد

اول دنباله ی $۵, ۱۳, ۲۱, ۲۹, \dots$ همنهشتند.

---

^۱al-Karaji

^۲Fibonavhi

^۳of "Fibonachi numbers" fame

^۴of "Fermat's last theorem" fame

^۵Kurt Heegner

$$3^2 + 4^2 = 5^2,$$

$$\left(\frac{40}{6}\right)^2 + \left(\frac{9}{6}\right)^2 = \left(\frac{41}{6}\right)^2.$$

شکل ۱.۱: ۱

تا سال ۱۹۸۰ کمتر از ۱۰۰۰ عدد گویا مشخص شده بود تا اینکه در سال ۱۹۸۲ تانل^۶ رابطه ای بین خم های بیضوی و اعداد همنهشت پیدا کرد.

او راه ساده ای را یافت که ایا عدد داده شده همنهشت هست یا نه و به این وسیله چند هزار عدد همنهشت به سرعت مشخص شد.

۲.۱ اعداد همنهشت

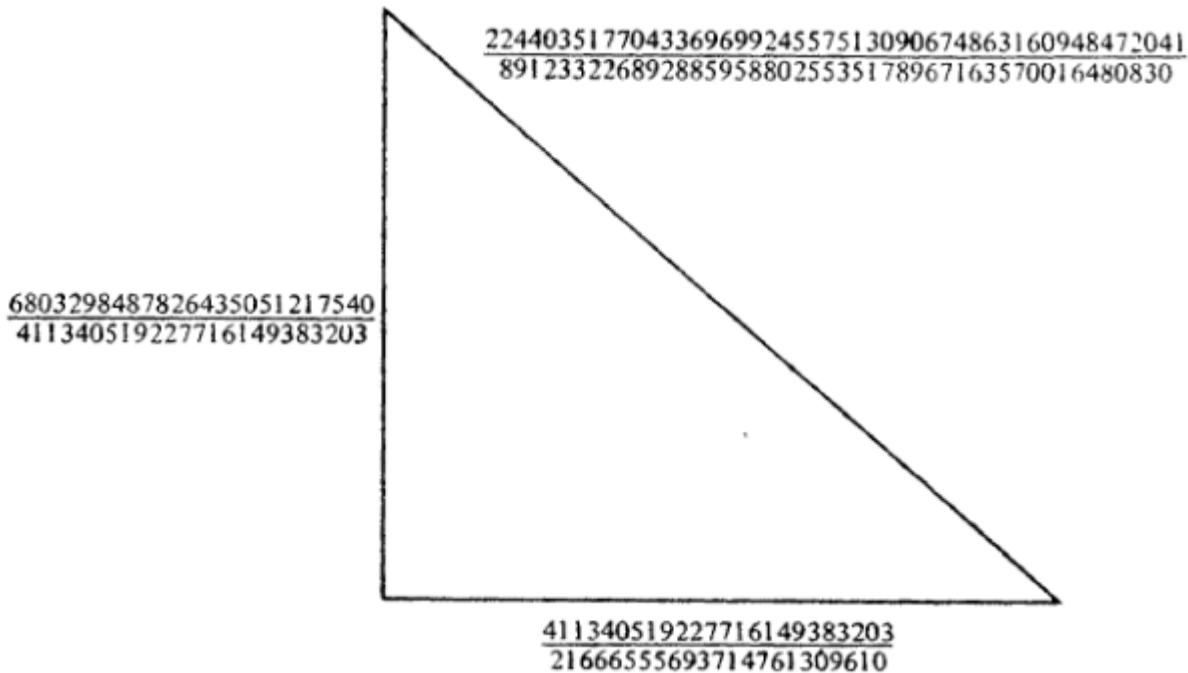
یک عدد مثبت صحیح را عددی همنهشت گوئیم اگر مساحت مثلث قائم الزاویه با اضلاع گویا باشد. عدد همنهشت تعریف معادل دیگری نیز دارد که در صورت گزاره ی زیر می بینیم.

قرارداد: بدون کم شدن از کلیت مساله می توانیم فرض کنیم n خالی از مربع^۷ است زیرا اگر $n = s^2 r$ باشد و r عددی همنهشت خالی از مربع مساحت مثلثی به اضلاع X, Y, Z باشد مثلثی قائم الزاویه به اضلاع sX, sY, sZ مساحتش $n = s^2 r$ خواهد بود.

تبصره ۱.۲.۱. برای پیدا کردن جواب های گویای $a^2 + b^2 = c^2$ با فرض $ab = n$ چنین عمل می کنیم: (برای یک n داده شده استفاده از این روش ایده ی خوبی نیست زیرا که نمی دانیم این n چه زمانی ظاهر می شود و ترتیبی هم در کار نیست مثلا ۱۵۷ عددی همنهشت است ولی سه تایی اقلیدسی که این مساحت

^۶tunnell

^۷squarefree

شکل ۲.۱: ۲

را دارد دارای صورت و مخرجی است که در (شکل ۲) مشخص شده است.

برای هر عدد گویا دلخواه مانند $\frac{s}{r}$ با فرض اینکه r و s نسبت به هم اولند و یکی زوج و دیگری فرد است و با فرض $r > s$ ، دایره ای به شعاع واحد در نظر می گیریم و خطی به شیب $t = \frac{s}{r}$ به گونه ای رسم می کنیم که از نقطه $(-1, 0)$ بگذرد و محل تقاطع دیگر این خط با دایره را نقطه (u, v) می نامیم (شکل ۳) در این صورت داریم:

$$u^2 + v^2 = 1$$

$$\tan \theta = \frac{s}{r} = \frac{v}{u+1} \implies \frac{s^2}{r^2} = \frac{v^2}{u^2+1+2u}$$

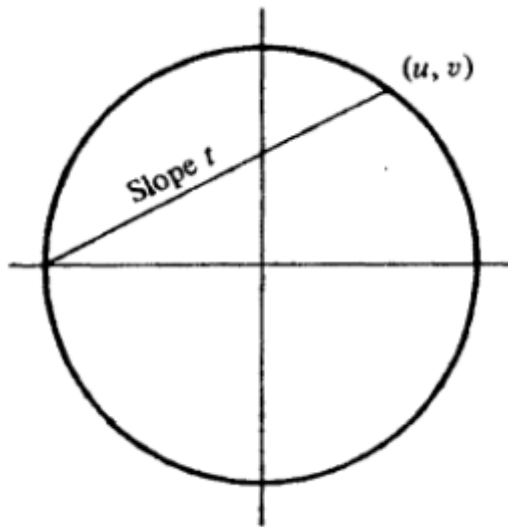
$$\frac{s^2+r^2}{r^2} = \frac{2(u+1)}{(1+u)^2} = \frac{2}{u+1}$$

$$c' = s^2 + r^2 \text{ و } b' = 2rs, \quad a' = r^2 - s^2 \text{ می باشد و با فرض } v = \frac{2rs}{s^2+r^2} \text{ و } u = \frac{r^2-s^2}{s^2+r^2}$$

جواب های صحیح و با گرفتن λ عددی گویای دلخواه جواب های گویا $a = \lambda a'$ و $b = \lambda b'$ را خواهیم داشت.

با توجه به اینکه $ab = 2n$ داریم:

$$\lambda^2 rs(r^2 - s^2) = n$$

شکل ۳.۱: ۳

و با قرار دادن $y = \frac{n^2}{\lambda r^2}$ و $x = \frac{-ns}{r}$ رابطه ی زیر را خواهیم داشت:

$$y^2 = x^2 - n^2 x \quad (1.1)$$

و به طور برعکس اگر جواب های گویای x و y ای مخالف صفر معادله ی (۱.۱) را داشته باشیم تحت شرایطی که در گزاره ی زیر بیان شده می توانیم اضلاع مثلث قائم الزاویه ای به مساحت n را از روابط زیر به دست آوریم.

$$b = \left| \frac{2nx}{y} \right|$$

$$a = \left| \frac{n^2 - x^2}{y} \right|$$

$$c = \left| \frac{n^2 + x^2}{y} \right|$$

گزاره ۲.۲.۱. n عددی همنهشت است اگر و فقط اگر عدد گویا مربعی مانند x وجود داشته باشد به طوری که $x - n, x + n$ مربع اعداد گویا باشند.

برهان. فرض کنید n عددی همنهشت باشد در این صورت $X < Y < Z$ وجود دارند که

$$X^2 + Y^2 = Z^2 \text{ و } \frac{1}{4}XY = n \text{ پس } \frac{1}{4}XY = n \text{ و } X^2 + Y^2 = Z^2$$

و نتیجه می دهد: $(X \pm Y)^2 = Z^2 \pm 4n$ یعنی $\left(\frac{X \pm Y}{4}\right)^2 = \left(\frac{Z}{4}\right)^2 \pm n$

n	sides
5	$3/2, 20/3, 41/6$
6	$3, 4, 5$
7	$24/5, 35/12, 337/60$
13	$780/323, 323/30, 106921/9690$
14	$8/3, 63/6, 65/6$
15	$15/2, 4, 17/2$
21	$7/2, 12, 25/2$
22	$33/35, 140/3, 4901/105$
23	$80155/20748, 41496/3485, 905141617/72306780$

شکل ۴.۱: (Table ۱) - اعداد همزهشت خالی از مربع کوچکتر از ۲۵

با فرض $x = (\frac{Z}{Y})^2$ خواهیم داشت $x \pm n$ مربع عددی گویا هستند.

برعکس: اگر x و $x \pm n$ مربع عددی گویا باشند با قرار دادن

$$X = \sqrt{x+n} - \sqrt{x-n}, Y = \sqrt{x+n} + \sqrt{x-n}, Z = 2\sqrt{x} \quad (2.1)$$

داریم:

$$X^2 + Y^2 = Z^2, \frac{1}{4}XY = n$$

□

که این نشان می دهد n عددی همزهشت است.

گزاره ۳.۲.۱. [۸] فرض کنید (x, y) نقطه ای با مختصات گویا روی خم $y^2 = x^2 - n^2x$ باشد و x در دو

شرط زیر صدق می کند:

(۱) مربع یک عدد گویا است.

(۲) مخرج آن زوج است.

در این صورت مثلث قائم الزاویه ای با اضلاع گویا و مساحت n که از رابطه (۲.۱) به دست می آید وجود دارد.

مثال ۴.۲.۱. برای $n = 31$ نقطه $Q = (\frac{41^2}{7^2}, \frac{2952^2}{7^2})$ روی خم است ولی این نقطه مثلثی قائم الزاویه با

اضلاع گویا و مساحت ۳۱ نمی دهد. (چون مخرج x زوج نیست)

$$2Q = (\frac{6587225266721}{427000089600}, \frac{-16561674426400726481}{88235465149440000})$$

روی خم بیضوی قرار دارد و مخرج زوج دارد پس مثلثی قائم الزاویه با اضلاع گویا و مساحت ۳۱ به شرح زیر می‌دهد، لذا ۳۱ عددی همنهشت است. با استفاده از گزاره ی (۲.۲.۱) و نرم افزار پری^۸ اضلاع مثلث به صورت زیر است:

$$X = \frac{72}{387}, Y = \frac{8897}{36}, Z = \frac{2566561}{10332}$$

نکته ۵.۲.۱. اگر P نقطه ای گویا از مرتبه ی غیر دو (تعریف ۱۷.۲.۲) روی خم بیضوی $y^2 = x^2 - n^2x$ باشد در این صورت مولفه ی اول نقطه ی $2P$ مربع یک عدد گویا است که مخرج زوج دارد. مثلا در مثال فوق مولفه ی اول $2Q$ مربع عدد گویای $\frac{2566561}{4866561}$ است.

نکته ۶.۲.۱. اگر معادله $y^2 = x^2 - n^2x$ که به آن معادله خم بیضوی گویند جواب گویایی با فرض $y \neq 0$ داشته باشد n عددی همنهشت است و چون

$$E_n : y^2 = x^2 - n^2x = x(x^2 - n^2) = x(x - n)(x + n)$$

برای اینکه معادله فوق جواب گویایی داشته باشد باید $x, x-n, x+n$ مربع باشند و اصطلاح همنهشتی (همنهشتی تعمیم یافته) به این مربوط میگردد که $x + n \equiv x - n \equiv x \pmod{n}$ می باشد.

در مورد یافتن اعداد همنهشت، تانل محک ساده ای را ارائه داد که به کمک آن اعدادی که همنهشت نباشند را می شود تشخیص داد و همچنین اگر حدس برچ-سویرتوندایر درست باشد عکس آن نیز برقرار است.

قضیه ۷.۲.۱. [۱۴] فرض کنید n عددی طبیعی و خالی از مربع باشد. اگر n عددی همنهشت باشد در این صورت

$$|\{(x, y, z) \in \mathbb{Z}^3 : x^2 + 2ay^2 + 8z^2 = \frac{n}{a}\}| =$$

$$2|\{(x, y, z) \in \mathbb{Z}^3 : x^2 + 2ay^2 + 32z^2 = \frac{n}{a}\}|$$

که برای n فرد $a = 1$ و برای n زوج $a = 2$ می باشد (در هر دو حالت $\frac{n}{a}$ فرد است).

^۸PARI

Al-Fakhri fi'l-jabr wa'l-muqabala, by al-Karaji.

شکل ۵.۱: ۵

واگر حدس برچ-سوینرتوندایر^۹ (حدس ۱.۵.۲) صحیح باشد آنگاه عکس قضیه فوق نیز برقرار است.

نکته ۸.۲.۱. می توان حالت فوق را به صورت ساده تر بیان کرد:

اگر n عددی همزهشت باشد در این صورت در معادله $x^2 + 2ay^2 + 8z^2 = \frac{n}{a}$ تعداد جواب هایی که در آن z فرد است برابر تعداد جواب هایی است که در آن z زوج است.

مثال ۹.۲.۱. می خواهیم با استفاده از رابطه ی $x^2 + 2ay^2 + 8z^2 = \frac{n}{a}$ نشان دهیم ۱ عددی همزهشت

نیست، $n = 1$ است بنابراین $a = 1$ خواهد بود و رابطه ی $x^2 + 2y^2 + 8z^2 = 1$ را داریم، z فقط می تواند مقدار صفر را انتخاب کند، بنابراین برای حالتی که z فرد است تعداد جواب صفر است.

برای حالتی که $z = 0$ است، با توجه به رابطه ی $x^2 + 2y^2 = 1$ ، $y = 0$ و $x = \pm 1$ است و دو جواب

$(1, 0, 0)$ و $(-1, 0, 0)$ را داریم. چون تعداد جواب های z در حالتی که زوج و فرد است یکسان نیست

بنابراین ۱ عددی همزهشت نیست.

^۹Birch-Swinnerton-Dyer

قضیه تانل با استفاده از مفاهیم مهمی از جمله خم های بیضوی، فرم های مدولار از وزن صحیح و فرم های مدولار از وزن نیمه صحیح و L -نگاشت هسه-ویل^{۱۰} اثبات می شود که به مطالعه ی آنها خواهیم پرداخت.

---

^{۱۰} the Hasse-Weil L-function

فصل ۲

خم های بیضوی و تابع هسه

۱.۲ چند گونا‌های جبری و تصویری

فرض کنید K میدان کامل باشد (یعنی هر توسیع جبری آن جداپذیر باشد) و $\bar{K}$ بستار جبری K باشد.

تعریف ۱.۱.۲. فضای آفین n بعدی روی K مجموعه‌ی $\mathbb{A}_K^n = \{P = (x_1, \dots, x_n) : x_i \in K\}$ است که با $\mathbb{A}_K^n$ نمایش داده می‌شود، چنانچه میدان K از قرینه‌ی کلام مشخص باشد $\mathbb{A}_K^n$ را به طور ساده تر با $\mathbb{A}^n$ نمایش می‌دهیم.

تبصره ۲.۱.۲. فرض کنید $A = K[x_1, \dots, x_n]$ حلقه‌ی چند جمله‌ای‌های n متغیره روی K باشد در این صورت برای $T \subseteq A$ منظور از $Z(T)$ مجموعه‌ی زیر است:

$$Z(T) = \{p \in \mathbb{A}^n \mid f(p) = 0, \forall f \in T\}$$

تعریف ۳.۱.۲. زیر مجموعه‌ی Y از $\mathbb{A}_K^n$ را مجموعه‌ی جبری گویند اگر

$$\exists T \subseteq A : Y = Z(T)$$

گزاره ۴.۱.۲. اجتماع متناهی مجموعه‌ی جبری، یک مجموعه‌ی جبری است و اشتراک هر تعداد مجموعه‌ی جبری باز، یک مجموعه‌ی جبری است. تهی و $\mathbb{A}^n$ هم، مجموعه‌های جبری هستند.

تعریف ۵.۱.۲. (بنا بر گزاره‌ی قبل) مجموعه‌های جبری در $\mathbb{A}^n$ تشکیل مجموعه‌های بسته‌ی یک توپولوژی را می‌دهند که به آن توپولوژی زاریسکی روی $\mathbb{A}^n$ گویند.

تعریف ۶.۱.۲. زیر مجموعه ی ناتهی Y از یک فضای توپولوژی X را تحویل ناپذیر گویند اگر Y به صورت اجتماع دو مجموعه ی سره بسته از زیر مجموعه هایش نوشته نشود.

تعریف ۷.۱.۲. یک زیر مجموعه ی تحویل ناپذیر بسته ی $\mathbb{A}^n$ تحت توپولوژی زاریسکی را چندگونای آفین گویند .

تعریف ۸.۱.۲. چند گونا های تصویری

فضای آفین $\mathbb{A}^n$ یک توسیع فشرده ی طبیعی دارد که همان فضای تصویری $\mathbb{P}^n$ است که با افزودن بینهایت دور در هر جهت به دست می آید.

$$\mathbb{P}^n = \frac{\mathbb{K}^{n+1} \setminus \{0\}}{\sim} \quad (۱.۲)$$

که $\sim$ معرف رابطه هم ارزی نقاط واقع بر یک خط گذرنده از مبدا است، یعنی:

$$(x_0, \dots, x_n) \sim (y_0, \dots, y_n)$$

اگر و تنها اگر برای $\lambda \in K^*$ داشته باشیم:

$$(y_0, \dots, y_n) = (\lambda x_0, \dots, \lambda x_n)$$

و هر نقطه در فضای تصویری $\mathbb{P}^n$ را به صورت رده ی هم ارزی زیرمی توان تعبیر کرد:

$$[(x_0, \dots, x_n)] = \{(\lambda x_0, \dots, \lambda x_n) \mid \lambda \in K^*\}$$

تبصره ۹.۱.۲. در نماد گذاری فوق باید حداقل یکی از مختصات $x_0, \dots, x_n$ ناصفر باشد.

همانند هر رده ی هم ارزی یک نقطه $p \in \mathbb{P}^n$ معمولا با یکی از نماینده هایش نمایش داده می شود. برای تمییز یک رده ی هم ارزی از نماینده ی آن رده از گذاردن علامت (:) بین مختصات نقطه نماینده استفاده می کنیم و آنها را مختصات همگن نقطه در فضای تصویری می نامیم.

$$[(x_0 : \dots : x_n)] \in \mathbb{P}^n$$

این نمادگذاری موید این است که مختصات همگن با تقریب یک ضریب غیر صفر تعریف شده اند.